

ELEKTRONSKI PLATNI PROMET

SAŽETAK: Internet sve značajnije utiče na način savremenog poslovanja i donosi nove izazove pred današnje banke. Internet nudi bankama niz mogućnosti. Predviđanja su da će se ovaj vid bankarstva razvijati velikom brzinom. Internet bankarstvo je najjeftiniji oblik bankarskih usluga, dostupan 24 sata dnevno, praktično bez prostorne ograničenosti. Neprihvatanje da se bankarske transakcije obavljaju preko interneta postoji prije svega iz straha da ključne finansijske informacije mogu da budu otkrivene. Bankarski proizvodi i usluge koje nudi većina svjetskih banaka u svom Internet poslovanju su: Mjenjački poslovi, otvaranje i korišćenje zajmovnog računa (Loan account), provjera stanja na računima klijenta, otvaranje i korišćenje čekovnih računa, plaćanje računa elektronskim putem, korišćenje sistema kreditnih kartica (Visa, Master Card...), trgovina hartijama od vrijednosti, obustave plaćanja (Stop Payment), otvaranje i korišćenje tekućih računa, provjera transakcija iz prethodnog perioda na svim računima klijenta, elektronski transferi između računa isl. Bankarsko poslovanje na Internetu je brzo, efikasno i ekonomično. Internet bankarstvo ima niz prednosti u odnosu na takozvano tradicionalno poslovanje banaka. Prednosti se uglavnom ogledaju u vremenskoj i prostornoj neograničenosti, brzini obavljanja transakcija, niskoj cijeni i širokom asortimanu bankarskih proizvoda i usluga. Nedostaci Internet bankarstva najviše su izraženi u odsustvu sigurnosti pri obavljanju poslovanja, nepostojanju zakonske regulative, nedostatku privatnosti, otuđenosti i odbojnosti prema inovacijama i opasnosti od zloupotrebe Internet bankarstva u kriminalne svrhe.

KLJUČNE REČI: internet bankarstvo

Uvod

Nesumnjivo je da na savremeno poslovanje internet sve značajnije utiče i donosi nove izazove pred poslovne aktivnosti današnjih banaka. Naravno, veliki je broj zahtjeva koje treba ispuniti u cilju postizanja uspješnog poslovanja na Internetu kao na primjer, lako korišćene aplikacija, sigurnost ličnih informacija, integracija sa postojećim sistemima, prihvatanje standarda otvorenih sistema isl..

Internet bankarstvo ili sajber bankarstvo (eng. Cyber Banking) predstavlja obavljanje bankarskog poslovanja, posredstvom interneta, direktno iz kuće. Nije potreban specijalni softver niti postoje podaci koji su uskladišteni na korisnikovom hard disku prilikom obavljanja bankarskih transakcija u Internet bankarstvu. Takođe, mora se naglasiti i da je pristup banci i računu moguć sa bilo kojeg mjesta na svijetu (pod uslovom da na tom mjestu postoji računar ili pametni telefon i da je priključen na Internet). Banka brine o održavanju sopstvenog hardverskog i softverskog sistema zaštite.

1. Internet bankarstvo

Internet nudi bankama niz mogućnosti. Predviđanja su da će se ovaj vid bankarstva razvijati velikom brzinom, odnosno nastaviti dosadašnji trend. Internet bankarstvo je najjeftiniji oblik bankarskih usluga, dostupan 24 sata dnevno, praktično bez prostorne ograničenosti. Glavni ograničavajući faktori, koji uslovljavaju pristanak potrošača na ovu

vrstu tehnologije su sigurnost i privatnost. Sa tehničke tačke gledišta, ovaj problem su neke banke već riješile, ali ostaje činjenica da je ponašanje potrošača vođeno prije potrošačkom percepcijom nego tehničkom činjenicom. Neprihvatanje da se bankarske transakcije obavljaju preko interneta postoji prije svega iz straha da ključne finansijske informacije mogu da budu otkrivene.

Jasno su vidljive razlike između Internet bankarstva i on-line bankarstva. Osnovna razlika je u ugradnji specijalnog softvera, koji ograničava korisnika na obavljanje usluga isključivo sa računom u koji je ugrađen taj softver. Razlike su i u stepenu sigurnosti pri obavljanju transakcija, zatim u novcu potrebnom za kupovinu i ugradnju softvera i vremenu potrebnom za obuku korisnika. Pomenuti razlozi jasno ukazuju da je Internet bankarstvo praktičniji, ekonomičniji i bezbolniji način obavljanja bankarskog poslovanja direktno iz kuće.

Razlozi zbog kojih se banke pojavljuju /rade/ na Internetu su sledeći:

Stvaranje imidža inovativne firme, koja je u stanju da svojim korisnicima ponudi najsavremenija tehnološka rješenja. Bolje i veće interaktivne mogućnosti. Za banku koja se u tržišnim uslovima bori za svakog svog komitenta, najvažnija je komunikacija sa njim. U klasičnim uslovima banka je mogla da komunicira samo dok je trajalo radno vrijeme, ili preko nekog informativnog šaltera koji bi radio neprekidno.

Ovakav način poslovanja stvarao je ograničenja u komunikaciji. Interaktivne mogućnosti komuniciranja preko Interneta su praktično neograničene i samo je pitanje do kog nivoa banka nalazi interesa da se angažuje.

Mogućnost racionalizacije potencijala banke. Banka prenošenjem određenih servisa na Internet redukuje troškove poslovanja, jer ne mora za povećanje broja komitenata, da otvara novi poslovni prostor, da ga oprema i zapošljava nove službenike. Ovo je posebno interesantno za one geografske regione gdje banka nema mrežu ekspozitura ili ima mali broj komitenata. Sa Internetom banka može da pokrije znatno veći geografski prostor ne otvarajući nove ekspoziture. Veliki broj informacija koje banka može da stavi svojim korisnicima na raspolaganje u principu nisu dostupni širem krugu njenih korisnika. To se odnosi na mogućnosti plasmana i kreditiranja po najpovoljnijim uslovima, inostrana plaćanja, savjetodavne funkcije i dr.

Samouslužno bankarstvo je korisno, podjednako i za banku i za korisnika, jer korisnik ima servise 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji, a banka bez povećanja broja zaposlenih radi 24 časa dnevno. Banka, svojom pojavom na Internetu dokazuje svoje konkurentne mogućnosti i svoj razvoj, kao solidna, stabilna i tehnološki napredna firma.

Iskustva naprednijih zemalja pokazuju da banka bez razvijenog sistema elektronskog bankarstva više neće biti u stanju da preživi. Razlog za to jeste konkurentna ponuda, odnosno potreba za kvalitetnijim finansijskim servisom. Sa stanovišta konzumenata bankarskih usluga, za očekivati je da niži troškovi banke rezultuju višim kamatama na depozite, nižim provizijama na usluge i posebno mogućnost plaćanja on-line. Nimalo nije beznačajno što ne moraju čekati u redovima, trošiti vrijeme i sve to samo u radno vrijeme bankarskih šaltera.

Banke su po prirodi konzervativne institucije. U početku su banke ostale po strani, ali sagledavanjem prednosti a i problema, krenule su najprije samo sa informacijama, zatim na dvosmjernu komunikaciju, a u trećem koraku i na transakcije. Informativno predstavljanje je jednosmerna komunikacija gdje se banke preko Interneta samo predstavljaju svojim – postojećim ili novim, potencijalnim korisnicima. Uglavnom ima reklamni karakter. Većina banaka je to uradila.

Dvosmjerna komunikacija korisnika i banke – putem e-maila ili interaktivnim pristupom nekom servisu. Ovo su takođe podaci marketinškog karaktera, ali postoji mogućnost, uz korisnikovu identifikaciju i autentifikaciju, da mu banka stavi na raspolaganje i dodatne informacije, servise.

Bankarske transakcije na Internetu su najviši nivo komunikacije banke i komitenta. Banke su shvatile da nije dovoljno da imaju samo Internet prezentacije koje dobro izgledaju. Danas se postavljaju dodatni zahtjevi da prezentacije moraju da pruže i nešto više, da budu interaktivne, multimedijalne i da omogućavaju kompletno poslovanje direktno na Internetu. Zbog toga su banke u svoje Internet poslovanje uvele niz inovacija (virtualne poslovnice, specijalne finansijsko-softverske programe koji brinu o budžetu klijenata, ulaganjima...). Ipak i pored pomenutih inovacija ponuda bankarskih proizvoda i usluga je gotovo uniformna. Bankarski proizvodi i usluge koje nudi većina svjetskih banaka u svom Internet poslovanju su:

- Mjenjački poslovi;
- Otvaranje i korišćenje zajmovnog računa (Loan account);
- Provjera stanja na računima klijenta;
- Otvaranje i korišćenje čekovnih računa;
- Plaćanje računa elektronskim putem;
- Korišćenje sistema kreditnih kartica (Visa, Master Card...);
- Trgovina hartijama od vrijednosti;

- Obustave plaćanja (Stop Payment);
- Otvaranje i korišćenje tekućih računa;
- Provjera transakcija iz prethodnog perioda na svim računima klijenta;
- Elektronski transferi između računa;

e-mail korespondencija (dostavljanje svih najvažnijih informacija za klijentovo poslovanje poput

- Informacije sa svjetskih berzi, informacije o aktivnostima banke;
- Informacije o stanju klijentovih ulaganja...);
- Otvaranje i korišćenje depozitnih računa;
- Odobravanje hipotekarnih i ostalih kredita;
- Savjetodavna funkcija;

Bankarsko poslovanje na Internetu je brzo, efikasno i ekonomično. Otvaranje računa u Internet bankama je potpuno besplatno. Provizije za plaćanje računa elektronskim putem su minimalne ili u većini banaka potpuno besplatne. Plaćanje računa preko Interneta elektronskim novcem ili pametnim karticama (Smart Cards) je nova aktivnost koju Internet banke omogućavaju svojim klijentima.

1.1. Prednosti Internet bankarstva

Internet bankarstvo ima niz prednosti u odnosu na takozvano tradicionalno poslovanje banaka. Prednosti se uglavnom ogledaju u vremenskoj i prostornoj neograničenosti, brzini obavljanja transakcija, niskoj cijeni i širokom asortimanu bankarskih proizvoda i usluga.

- **Radno vrijeme Internet banaka**

Osnovna prednost Internet banaka je njihovo neograničeno radno vrijeme (24h). U tradicionalnom bankarstvu za obavljanje bankarskih usluga non-stop bilo bi potrebno angažovati tri smjene ljudi da svakodnevno radi 365 dana u godini i to u široko razgranatoj bankarskoj mreži. Potreban broj ljudi za obavljanje non-stop poslovanja bio bi veoma velik, kao i troškovi ovakvog načina poslovanja.

- **Prostorna neograničenost Internet bankarstva**

Većina ljudi bira banku zbog blizine. Danas ljudi mogu imati banku unutar svog doma, bez obzira gdje da žive. Internet bankarstvo je moguće obavljati sa bilo kog mjesta na

svijetu. Potrebno je da korisnik ima otvoren račun u nekoj banci koja pruža usluge Internet bankarstva, da na mjestu iz kog obavlja poslovanje postoji računar sa pristupom Internetu i da korisnik zna sve šifre koje su mu potrebne za ulazaku Internet banku i njegov račun. U klasičnom bankarstvu korisnik je vezan za mjesto i zemlju gdje postoji filijala banke u kojoj ima otvorene račune.

- **Brzina obavljanja transakcija**

U klasičnom bankarstvu potrebno je utrošiti vrijeme za dolazak i odlazak u filijalu banke, zatim vrijeme za čekanje u filijalama, vrijeme za popunjavanje obrazaca, čekova i ostalih dokumenata, kao i vreme za obavljanje samih transakcija. Internet bankarstvo je daleko brži način za obavljanje bankarskog poslovanja. Za poslovanje u Internet banci potrebno je samo vrijeme za prijavljivanje u Internet banku i vrijeme za obavljanje bankarske transakcije.

- **Cijena obavljanja bankarskih transakcija**

Internet bankarstvo je najjeftiniji oblik obavljanja bankarskih transakcija. Provizije koje se plaćaju za obavljanje bankarskih usluga u Internet bankarstvu su iste ili niže od onih u tradicionalnom bankarstvu. Za obavljanje kvalitetnog bankarskog poslovanja u tradicionalnom bankarstvu je potrebno daleko više ljudi, poslovnog prostora i opreme, nego u Internet bankarstvu. Samim tim i troškovi obavljanja bankarskog poslovanja u tradicionalnom bankarstvu su daleko veći od onih u Internet bankarstvu.

1.2. Nedostaci Internet bankarstva

Nedostaci Internet bankarstva najviše su izraženi u odsustvu sigurnosti pri obavljanju poslovanja, nepostojanju zakonske regulative, nedostatku privatnosti, otuđenosti i odbojnosti prema inovacijama i opasnosti od zloupotrebe Internet bankarstva u kriminalne svrhe. Sigurnost, odnosno nedostatak sigurnosti i sistemi zaštite na Internetu su krucijalni faktor rasta i razvoja Interneta. Ti faktori su veoma važni za funkcionisanje i razvoj Internet bankarstva.

Sa rastućim publicitetom otvorenih mreža kao što je Internet i elektronskom razmjenom informacija i novca između geografski udaljenih lokacija, obezbjeđenje transakcija postaje od ključne važnosti. Banke koje koriste elektronsku razmjenu podataka u zatvorenim mrežama (intranet) osiguravaju se utvrđivanjem identiteta i autorizacijom ljudi koji pristupaju mreži. U otvorenim mrežama, postojeći mehanizmi tehničke i pravne zaštite nisu dovoljni da spriječe neautorizovan pristup i hakerske upade.

Određenim kriptografskim tehnologijama koje uključuju digitalni potpis, definiše se nova infrastruktura čija je osnovna prednost viši nivo integriteta poruke i verifikacija pristupa. Ovom tehnologijom šifriranje poruke obezbjeđuje dvije stvari za učesnike u razmjeni:

- Da je njihova poruka osigurana i
- Da je druga strana autorizovana za pristup.

Šifrovanu poruku je teško falsifikovati, pa se očekuje da će tehnologija digitalnih potpisa biti primjenjena i prilikom zaključivanja ugovora elektronskim putem.

- **Nepostojanje zakonske regulative**

Globalni sistem komuniciranja, kakav je Internet, zahtijeva ažurne i adekvatne pravne okvire koji treba da definišu potrebe poslovnih subjekata i korisnika usluga. Zakonska regulativa u vezi Interneta i poslovanja na njemu, razlikuje se od zemlje do zemlje. Dva ekonomski najrazvijenija dijela svijeta, SAD i Evropska Unija imaju različite stavove po pitanju zakonske regulative na Internetu.

Evropska Unija ima daleko liberalnije stavove po pitanju privatnosti poslovanja od SAD. Usaglašavanje njihovih stavova o zakonskoj regulativi na Internetu, od velikog je značaja za kompletnu svjetsku privredu.

Postoje dva moguća scenarija za rješenje zakonske regulative u poslovanju na Internetu:

- Prvi scenario, za koji se zalaže Evropska Unija, je liberalnog tipa i zasniva se na potpunoj anonimnosti i privatnosti poslovanja;
- Drugi scenario, za koji se zalažu SAD, je zasnovan na kompletnoj kontroli poslovanja, transakcija i podataka od strane državnih organa;

Potpuno anonimni sistem poslovanja na Internetu moguć je zahvaljujući sistemu enkripcije podataka, uz pomoć koje je zagantovana anonimnost u slanju svih poruka na Internetu. Na ovaj način, sistem štiti privatnost poslovanja pojedinca ili preduzeća, što je ujedno i osnovno pravilo bankarskog poslovanja i dobra strana ovog sistema. Sa druge strane, mane ovog sistema su što omogućavaju izbjegavanje plaćanja poreza, carinskih obaveza, pranje novca i prebacivanje kapitala u druge zemlje i to mimo znanja finansijskih, carinskih, poreskih i ostalih državnih organa. Potpuno anonimni sistem Internet poslovanja, uz odsustvo zakonske regulative mogao bi uzdrmati ne samo državne organe, nego i čitav

bankarski sistem najrazvijenijih zemalja svijeta. Bankarski sistem SAD i Evropske Unije bi bili ugroženi zbog odliva velike količine kapitala u takozvane Off-Shore bankarske centre. To je doprinjelo da Internet banke sa područja SAD mogu poslovati samo sa rezidentima SAD, unutar bankarskog sistema SAD i isključivo u američkim dolarima. Drugi sistem rješenja zakonske regulative za poslovanje preko Interneta, zasniva se na kompletnoj kontroli i evidenciji transakcija, poslovanja, i podataka na Internetu do strane državnih organa. Ovaj sistem bi omogućavao državnim organima kompletan uvid u svačiji bankovni račun, u sve Internet transakcije i e-mail korespondenciju.

Sloboda i privatnost pojedinca kao i osnovna pravila poslovnog i bankarskog ponašanja ovim sistemom bi bila prekršena na najgori mogući način. Pred vlade najrazvijenijih zemalja postavljen je zadatak da se slože da li da redizajniraju monetarni i poreski sistem u skladu sa nastalim tehnološkim promjenama ili da naprave sistem u kome bi svako ulaganje, svaka kupovina, svaka transakcija svakog pojedinca i preduzeća bila praćena tokom čitavog života.

Oba prikazana sistema imaju svoje dobre i loše strane. Kombinovanjem njihovih najboljih elemenata, dobilo bi se optimalno rješenje zakonske regulative za poslovanje na Internetu. Sigurno je da će još vremena proći dok se ne usaglase međudržavne zakonske regulative vezane za poslovanje pojedinaca i preduzeća na Internetu. Do tada, nedostatak međudržavne zakonske regulative onemogućavaće određene segmente poslovanja, dok će sa druge strane omogućavati primjenu širokog spektra nezakonitih aktivnosti u poslovanju pojedinaca i preduzeća na Internetu.

Odbojnost prema inovacijama kao prepreka u razvoju Internet bankarstva inovacije i nove proizvode većina ljudi prihvata sa izvesnom dozom nepovjerenja i nezainteresovanosti. Identična situacija je i sa Internetom i poslovanjem na njemu. Internet kao potpuno novi vid komunikacije u početku je prihvatio samo uzak krug ljudi, inovatora i to prvenstveno naučnika, vojnih lica i univerzitetskih profesora. Vremenom je sve više ljudi koristilo Internet i pogodnosti koje on pruža. Biće potrebno još mnogo godina dok se Internet i poslovanje na njemu prihvati i implementira u svim dijelovima svijeta.

- **Sigurnost i sistemi zaštite poslovanja Internet banaka**

Bankarske institucije koje svoju djelatnost obavljaju na Internetu suočene su sa ozbiljnim problemima zaštite obavljanja bankarskih transakcija. Ne postoje savršeni sistemi zaštite. Internet banke kao i tradicionalne banke mogu biti opljačkane. To svakako nije razlog zbog koga bi ljudi prestali da ulažu u banke. Naprotiv, osnova bankarskog poslovanja je povjerenje. Klijenti imaju povjerenje u Internet banke, jer kao i ostale finansijske institucije

one garantuju svojim klijentima naknadu sredstava u slučaju pljačke. Internet banke nastoje da razviju još savršenije sisteme zaštite.¹

1.3. Identifikacija i analiza rizika u e-bankarstvu

Brze promjene u informacionim tehnologijama koje utiču na prilagodjavanje bankarske tehnologije u sferi e-bankarstva i e-novca, u značajnoj mjeri utiču da lista rizika nikada ne može biti potpuna. Specifični rizici sa kojima se e-banke suočavaju u oblasti e-bankarstva i e - novca, mogu se grupisati na sljedeći način:

Operacioni rizik koji može biti:

- Rizici sigurnosti - pojavljuju se u vezi sa kontrolom: sistema računovodstva, informacija pomoću kojih banka komunicira sa okruženjem, transfera e - novca, kao i sprečavanja pronevjera- falsifikata;
- Rizici dizajniranja sistema, implementacije i održavanja - predstavlja ključnu fazu razvoja sistema e-bankarstva i e-novca. Zbog toga se rizici koji mogu nastati neadekvatnom pripremom ove faze, mogu manifestovati u prekidu ili usporavanju sistema;
- Zloupotreba proizvoda i usluga od strane korisnika - rizik ove vrste se povećava kada banke neadekvatno edukuju korisnike u pogledu mjera sigurnosti prilikom verifikacije transfera e-novca;
- Reputacioni rizik - Odnosi se na negativne posledice javnog mnjenja za banku, koji rezultirau gubitku obezbjeđivanja sredstava za finansiranje ili gubljenju korisnika usluga. Može nastati zbog: nepoznatosti korisnika sa potrebnim informacijama o korišćenju usluga, zbog bankarskog prestupa, malverzacije i obmana treće strane, zbog ponude istih ili sličnih proizvoda e-bankarstva i e-novca ...
- Pravni rizik - Nastaje kada prava i obaveze strana koje učestvuju u finansijskim transakcijama nisu do kraja pravno regulisana, pri narušavanju pravila, propisa, nepoštovanje zakona...

Tradicionalni bankarski rizici – Odnose se na:

- Kreditni rizik - odnosi se na korisnika kredita i mogućnost da se ne izvrši obaveza u pogledu iznosa otplate kredita ili roka otplate;

---

¹ <http://master.fon.bg.ac.rs>

- Rizik likvidnosti - nastaje kada banka nije u mogućnosti da izvršava dospjele obaveze koje nastaju u uslovima e-poslovanja;
- Rizik kamatne stope - odnosi se na smanjenje kamatnih stopa do stepena u kome negativna kretanja kamatnih stopa smanjuju vrijednost imovine u zavisnosti od neispunjenih obaveza u e-novcu;
- Tržišni rizik - je rizik gubitka, posebno u dijelu vanbilansnih pozicija, koji proističe iz kretanja cijena.

Rizici internacionalnog e-poslovanja, e-bankarstvo i e-novac ne poznaju geografske barijere, tako da se tržišna ekspanzija širi izvan nacionalnih granica.

1.4. Prednosti koje banci donosi elektronski platni promet

- Unos i kontrola podataka platnih naloga prepušta se komitentu. Radi se o hiljadama naloga koje bi inače morali da unose i kontrolišu zaposleni radnici u banci;
- Cijena pojedinačne transakcije je 10 do 15 puta niža od cijene obrade transakcije na klasičan način preko šaltera;
- Pružanje kvalitetnije usluge komitentima istovremeno sa preuzimanjem na vođenje njegovog računa / iz ZOP-a/ u banku;
- Brzo širenje baze komitenata na širem geografskom području, jer komitent može da bira kojoj banci će povjeriti vođenje svog računa – znači i tamo gdje banka nema nikakav šalter na području gdje živi i radi komitent;
- Smanjenje troškova kroz nepotrebno otvaranje šaltera i zapošljavanje šalterskih radnika;
- Smanjenje troškova papira kao i poštanskih troškova u svakodnevnom poslovanju jer se oni formiraju kod komitenta (nalozi, izvodi, PTT marke);
- Preuzimanje komitenata od banaka koje ne nude elektronsko bankarstvo, znači povećanje broja komitenata i dobiti po osnovu ovog posla;
- Veoma lako preuzimanje velikog broja komitenata u veoma kratkom vremenu, jer broj bankarskih službenika nije ograničavajući faktor;
- Smanjivanje redova u bankama, jer banka koja radi na klasičan način i ima veliki broj komitenata može da očekuje nezadovoljstvo klijenata čekanjem u dugim redovima;

- Elektronsko bankarstvo primorava na visok stepen zaštite pristupa podacima i na strani klijenata i kod banke, što nije slučaj u klasičnom poslovanju;
- Mogućnost preusmjerenja šalterskih radnika na druge poslove / na pr. marketinške poslove prodaje usluga elektronskog bankarstva, što bi još više povećalo broj komitenata opredjeljenih za brz i komforan način rada, iz svojih kancelarija;
- Mogućnost uspostavljanja novih tržišnih kanala poslovnog komuniciranja, na relaciji banka-komitent-banka;

Realno bi bilo da elektronskom platnom prometu (koji je uveden od 01.01.2003.godine) banka postepeno dodaje nove usluge kao što su kreditno poslovanje, poslovanje s hartijama od vrijednosti, i time oblikuje brz, pouzdan i po prihvatljivoj cijeni novi servis – elektronskih bankarskih usluga, za svoje deponente. S druge strane postavljanje infrastrukture elektronskog platnog prometa, može se iskoristiti i za postavljanje elektronskog bankarstva, čime se postiže značajna ušteda u nabavci opreme. Činjenica je da će nova tehnologija budućeg elektronskog platnog prometa u bankama - komitentima postati prepoznatljiv, komforan način rada, pa je normalno što će isti komfor zahtijevati i za ostale servise banke. Prednost će imati one banke koje su takav trend sagledale i razvoju pristupile modularno i fleksibilno sa jasnim namjerama da takve servise i izgrade.²

LITERATURA

- [1] Milutin Ćirović (2006). Bankarstvo, European centar for peace and development – Beograd, drugo inovativno izdanje.
- [2] Gregory N. Mankiw (2006). Osnovi ekonomije, Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta, Zagreb, treće izdanje.
- [3] Mladen Ivanić (2010). Principi ekonomije, Ekonimski fakultet - Banjaluka, drugo izdanje.
- [4] Đorđe Đukić, Vojin Bjelica, Života Ristić (2003). Bankarstvo, Ekonomski fakultet Beograd
- [5] Budimir Stakić, Rajko Radović, Ljubomir Kovačević (1994). Bankarsko poslovanje, Fakultet za spoljnu trgovinu Bijeljina
- [6] Jovan Dušanić (2003). Poslovno bankarstvo, „Conseko“ institut Srpsko Sarajevo
- [7] Ekonomski fakultet Beograd – Prezentacija bankarskog simpozijuma o elektronskom bankarstvu, elektronskoj trgovini i elektronskom poslovanju
- [8] Časopis "Biznis i finansije" Srbija - Istraživanje američkog Sekretarijata pravde

INTERNET STRANICE:

- <https://bank.etrade.com>
- <http://www.nw.com>
- <http://master.fon.bg.ac.rs>
- www.internet-banking-free.com/banks
- <http://www.unicreditbank-bl.ba>

---

² www.internet-banking-free.com/banks

- <http://web.efzg.hr>
- <http://www.unicreditbank.cz>

Nikola Abramović

ELECTRONIC PAYMENTS

Summary

Internet increasingly significant impact on modern business and brings new challenges for today's banks. Internet Banking offers a range of options. Predictions are that this form of banking will develop very fast in next few years. Internet banking is the cheapest form of banking services, available 24 hours a day, with no limitations. Rejection of the banking transactions carried out via the Internet exists primarily because of fear that key financial information may not be disclosed. Banking products and services offered by most international banks in their Internet business are: Exchange operations, open and use the Loan Account (Loan account), check the condition of the client's accounts, opening and use of check accounts, pay bills electronically, using the system of credit cards (Visa, Master Card ...), securities trading, the suspension of payments (Stop Payment), open and use current accounts, check transactions from the previous period for all client accounts, wire transfers between accounts, etc.. Banking business on the Internet is very quick and economical. Internet banking has many advantages compared to the so-called traditional business of banks. The advantages are mainly reflected in spatial concern, the speed of the transactions, the low price and wide range of banking products and services. Disadvantages of Internet banking are most evident in the security of its operations, the lack of legislation, lack of privacy, alienation and resentment towards innovation and the dangers of misuse of Internet banking for criminal purposes.

Key words: internet banking